॥ श्री ॥

अफझूल खानाच्या मृत्यूचा फार्स.

हें पुस्तक

छापून प्रसिद्ध करणार

गोविंद मोरोबा कार्लेकर.

आवृत्ति २ री.

"भानुप्रकाश छापखान्यांत छापलें"

हें पुस्तक

शके १८१२ सन १८९०

किंमत ६ आणे.

ऐंद्रजालिक कार्ड चतुष्टय.
(जादूचीं अद्भुत कार्डें.)

बंडल नं० १- दृश्यादृश्य इंद्रजाल. व बंडल नं० २-नानारंग रूपधारक मायावी कार्ड. हे कार्ड पडद्याचे किंवा डबल नसतांही त्यावरील-टिपके व रंग देखतां देखत सात वेळां निरनिराळ्या प्रकारें अकस्मात बदलले जातात. या निर्जिव कार्डांपासून अशा प्रकारचे अद्भुत चमत्कार होतात. हे पाहून अतिचतुर मनुष्याचीही अक्कल अगदीं गुंग होऊन जाते. ह्या कार्डांमध्यें हा अद्भुत गुण नेहेमीं कायम राहील. प्रत्येकानीं प्रत्यक्ष अनुभव घेऊन पहावा. बंडल नं० ३ अजिंक्य कार्ड. याच्या योगानें निर्वाणसंख्या इतरांस पूर्ण करतांच येतच नाहीं ती आपण पूर्ण करूं. बंडल. नं० ४ मनःकल्पित इष्टांक दर्शक कार्ड यांच्या योगानें कोणीही मनांत धरलेला अंक आपणास तात्काळ बिनचुक सांगतां येतो. वरील चार बंडलां सह. त्यां पासून चमत्कार करून दाखविण्याच्या माहितीच्या पुस्तकाची किंमत सध्यः फक्त एक रुपया व टपाल खर्च १ आणा पडेल.

वाचकहो तुम्हीं अनेक गोष्टीसाठीं तुम्हीं शेंकडों रुपये खर्च केले असतील तर आतां ह्या १ रुपयाकडे न पहातां हे कार्ड घेऊन त्याच्या योगानें आप आपल्या इष्टमित्र मंडळीस नाना प्रकारचे नजरबंदीचे अति अद्भुत चमत्कार दाखवून त्याचें मनरंजन व करमणूक करा व हा काय चमत्कार आहे त्या बद्दल त्यास अतिआश्चर्य भरीत २ करून गुंगांत पाडा.

हे कार्ड नळावर पंचमुखी मारुतीची गल्ली मुंबई. येथें मिळतील.

गोविंद मोरोबा कार्लेकर.

॥ श्री ॥

अफझूलखानाच्या मृत्यूचा फार्स.

प्रवेश १ ला.

(शिवाजीच्या छावणीची जागा.)

पात्रें

गोपाळराव आणि माधवराव. असे दोघे कारकून.

प्रवेश करितात.

गोपाळराव०—नमस्कार माधवराव नमस्कार आज आपल्या तरी भेटीचा मोगलाफच झाला असें समजलें पाहिजे.

माधवराव०—कांहो गोपाळराव तुह्मी सदा सर्वदा महाराजांच्या हुजुर असतां त्यायोगानें सर्व माहिती तुह्मांस असलीच पाहिजे आह्मांस कांहीं वर्तमान समजत नाहीं. तशांत जामदारखान्यांतील खरचाचें काम असल्यानें वरमान करावयास सुद्धां सवड नाहीं ह्मणून ह्मणतों आणखीं कांहीं नाहीं हो.

गोपा०—एकूण आपणास दरबारी हकीगत ऐकण्याची इच्छा आहे काय सांगतों तर आतां तुह्मांस काय विचारणें असेल तें विचारा.

माध०—(मोठ्या संतोषानें) गोपाळराव आपल्या महाराजांचें तरी धैर्य किती ह्मणून वर्णन करावें पहा त्याणें मोगलांच्या सरदारांचा तर चुराडाच करून ह्या किला हें तर तुह्मांस माहितच आहे.

गोपा०—माधवराव—आपल्या महाराजांच्या धैर्या विषयीं तर सीमाच झाली. पर्वतासारखे अचळ मोठ्या तुफान घोड्यावर बसून भाला घेऊन

खेळणें तशीच महा अरण्यांत व्याघ्रादिकांची शिकार मारणें या कामांत तर त्याचा हात खंडाच समजला पाहिजे. आज सुमारें चार पांच महिने झाले सदाशिव भट मुळे मुलाच्या लग्नाकरितां कांहीं द्रव्य पाहिजे ह्मणून मागावयास आले होते त्यास महाराजांनीं लागलेच ८०० रुपये देऊन रवानगी केली. औदार्य तर याप्रमाणेंच आहे अहो जे थोर ते थोरच दयातर जीति पुष्पासमान कोमल आहे तेजस्वीपणा तर या भूमंडळांत प्रकाशमान सूर्यनारायणासारखाच विराजमान.

माध० - आपल्या महाराजांची शांती तरी किती ह्मणून वर्णव करावी ज साकाय सागरच शस्त्रधारण करणाऱ्यांत केवळ मोंगलांचे सरदार तारीफ करतात. गाई ब्राह्मणा विषयीं फारच सदयता

गोपा० - माधवराव, आणखीं माझ्या ऐकण्यांत असें आलें आहे कीं, कोठें येणें जाणें किंवा स्वारीची चपलता आणि प्रसंगीं कोठें गुप्त व प्रगट होणें याबद्दल जी आख्या आहे ती मीं किती ह्मणून सांगूं

माध० - गोपाळराव काय चमत्कार सांगावा. मोंगलांकडील फौज आली कीं तात्काळ त्यास यम सदनीं पाठविलेच अशाकामीं विलंब ह्मणून मुळींच नाहीं.

गोपा० - ऐकून मावळे लोकांची तर कमालच झाली असें ऐकण्यांत आहे.

माध० - कमाल ह्मणून काय विचारितां मोगलांकडून स्वार सिबंदी आली कीं त्याणीं फडशा पाडलाच ते लोक फार कडवे आहेत

गोपा० - माधवराव. मला महाराजांचें दर्शन होऊन फार दिवस जाहाले करितां आपले समागमें स्वारींत येणेंची इच्छा आहे.

माध० - (फार उत्तम चलावें आपला समागम सुखास्पद मीं मानीन.) असें ह्मणून उभयतां निघून जातात.

प्रवेश २ रा. पात्रें.

बादशाहा, बिरबल, फौजदार, सरदार, अफझुलखान भालदार.



(बादशाहा तक्तावर बसला असता घडदाउघडतो.)

भाल० — दिल्ली पद बादशाहा दौलत जादा मेहेरबान सलाम आप आपने जगेपर आदब से बैठना.

(सर्व येऊन मुजरा करतात.)

बाद० — क्यों बिरबल आपनी रियासतमो. शिवाजी भोंसला इस नामसें कोई फीषदी उठाहे उन्ने आपनें मुलुखकी बोहोत खराबी और नुकसान कियाहें. उसीका बंदोबस्त करना मुनासिब हें.

बिर० — (हातजोडून) गरिबन वाज. आपने तरफसे बडे बडे आमीर उमराव उसी के बंदोबस्त खातर जाते रहे लेकिन कोई समे उसके साथ सामना होकर जश मिलाया नहीं. मिस्कीन माफिक भगते हे वास्ते मेरा इरादा येहि है के कोई सरदार के साथ जंगी फौज देकर रवाना करना चाहिये.

बा०बि० — तुमने जो कहा सो सच्चा है. लेकिन आपने फौजकी तयारी के लिये भी गावानी करना चाहिये.

बि० — खुदावंन. आपका हुकूम मुनासब है.

बा० — फौजदार आपने फौजकी तयारी किस तरसे मन्दि है साब्यान कहो.

फौज० — (मुजरा करून) गरिबन वाज आपने फौजमें घोड सवार

आरब, सीक मिळकेतीस हजार फौज हथियार बंद सामने की रहादे रखते हैं और पांच हजार रजपूत मेरे आरदलेमें परटके काम करनेवाले औरही जिसवख्त हुकूम होवेगा सोही वख्त दुष्मन केंसिस काटके तसरिफ करनेके इरादे में हैं. इसी मुजब फौजकी तयारी हैं.

बाद०-फौजदार बहोत अच्छा तयारी है लेकिन ये फौज कोई सरदारके ताबे करना हक्क है.

बिर०-खुदायवंत. हुजूरकी फर्मास होना चाहिये के समसेर बाहादूर अफझूलखानकी बुलायके दुष्मन के सामनेपर भेजवा देना और उसी कोफौजका सरदारी मुकरार करदेना.

बाद०-(स्मरण जालें सें करून.) बिरबल बहोत अच्छा याद किया. कोन हैरे आफझूल खानको बुला लाव.

भाल०- जी हुकुम खाविंदका. (निघून जालो.

भाल०-दिल्लीपद बादशाहा दौलत जादा मेहेरबान आफझुल खानक खुरनिसपर निगा रखो.

आफ०-(बंदगी आदाब.) इस बंदेको क्या फरमाष होती हैं मैं येस मशेर के जोरसें और हुजूरकेतु फलसे कोई दुष्मन कुं मानता नहीं हुं

बाद०-खान साब आपने रिया शतमो शिवाजी भोंसला इस नामसें कोई दुष्मन उठाहें और उन्ने आपना बहोत नुकसान कियाहें वास्ते उसीके साथ सामना करके अबादी करने खातर आपके बुलाया है.

आफ०- जो होकम मेतो शिवाजीको खुब माफिक जानताहूं सबबके ओ मेरे साथ सामनेमें ठेरेगा नहीं वास्ते अरज करताहूं के ये हीन ख्त आगे हाजर करताहूं उस लिये आपके दिलमो फिकर नहि रहेना (वर पाहून यामालक तेरी कुदरत अजब है) असें म्हणून हुजुरास). इसरिया सतमो समसेर बहादूरके रहे से आफत गुजरनाबी आनेकी बात हें वास्ते आरज करताहूं के मेरे साथ दारुगोळासा हथियारबंद फौजकी मुकरारी होनाचाहिये

मेरी तयारी हैं·

बाद०- बहोत अच्छा तुमारे साथमें फौजकी तयारी है आब तु-
मारे कुचकी देरी है·

अफ०-बंदाये समसेरसें तयार है जो हुकम मालिकका·

बीर०- खाविंद एसे समसेर बाहादरके साथ एक वकील मुक-
रार करना चाहिये· सबब के बहोत जुगतसे और हुशारीसे दु-
ष्मनको काबीज करनाहै· लेकीन जो होकम होगा उसी मुजब·
तयारी करदेताहूं·

बाद०- बहोत अच्छा· कोन हैरे भालदार

भाल०-(मुजरा करके) जो होकम ये बंदा ताबीदारीमो हाजीर है·

बाद०- गोपिनाथ वकील को बुला लावो

भाल०- जो होकम (असे बोलून) वकिलास घेऊन येतो·

गोपि०-(मुजरा करून·) महाराज सेवकास काय आज्ञा ती·
फरमाष व्हावी ताबेदारीस हाजीर आहे·

बाद०- बीरबल- वकीलका सब अहवाल बयान करो·

बीर०- बहोत अच्छा· (असें ह्मणून गोपिनाथ पंतास) पंत सरकार
ची आज्ञा हीच कीं आपले राज्यांत बाई साताऱ्या कडील शिवाजी·
भोंसला ह्मणून आपले शहाजी सरदाराचा मुलगा बंडखोर जा
हला त्याजवर आजपावेतों पुष्कळ फौज देऊन सरदार पाठ
विलें परंतु त्याणें त्यासर्वांचा पराजयकरून आपला आमल
बसावेला यामुळें दरबारांतून समशेर बाहादूर आपले अ
फझूलखान यांची त्यांवर योजना केली आहे व त्यांस यु
क्तीनें धरून आपणासाठीं त्यांचे बरोबर तुह्मांस मुख्त्यार
नेमिले आहेत तेव्हां तुह्मी स्वारीत जाणेची सिद्धता करावी·

गोपि०- महाराजांची आज्ञा होईल तसें करण्यास मि सिद्ध
च आहें·

बाद०- आफझूल खान साहेब आपके साथ सवारीमें हुजुरसे गोपिनाथपंत वकील की मुकारीहै आब मोहीम की तयारी करना.

आफ०- बहोत अच्छा गोपिनाथ पंत चलो हमारे साथ (असें म्हणून हुजुरास मुजरा करून जातात.

प्रवेश दुसरा.

(स्थळ- अफझूल खानाचा बंगला.)

पात्रें:- अफझूल खान, गोपिनाथपंत वकील.



(अफजूनखान आपले बंगल्यांत बसले असतां गोपिनाथ पंत प्रवेश करितो.-)

गोपि०-(मुजरा करून.) कां खान साहेब-काय होत आहे?

आफ०-पंडत आवो-आच्छा हुवाके तुमको दरबारसें हमारे साथमें चलनेकी फरमाष हुई आब येहि करनाहे के हर तजविजसे- दुष्मन कु पकडकर हुजूरके आगे लाना इतने में तुमारी और हमारी बढती होगी लेकिन न जानो कोनसे वख्त क्या फीषाद होगा येही विचार अव्वल करनाचाहिये.

गोपा०- खान साहेब आपण त्याज बद्दल तिळमात्र काळजी

करूंनये. आतां प्रथम असा बंदोबस्त ठेविला पाहिजे कीं, सरकारांतून आपले बरोबर फौज किती मिळेल व ती कशी हुशार आहे. याविषयीं खात्री झाली ह्मणजे बाकीचे विचार पुढें करतां येईल.

आफ०-आपने साथकी कडीकोट तयारी है इसबातका अंदेसा नहीं करना. जब ओ मराठा हमारे सामने आवेगा ओही वख्त हम क्या तजवीज करेंगे सो तुम देखते रहेना. हम उसीकु छोडनेवाले नहीं.

गोपि०-खानसाहेब आपणा तसेच पराक्रमी आहांत यासमयीं मला कांहीं अंदेशा आहे असें नाहीं परंतु तिकडे गुप्त हेर पाठविले आहेत कांहीं त्याचा सुमार समजला ह्मणजे त्याच्यावर चढाई करून [illegible] ठाक पडेल मला असें वाटतें की बहुतकरून आपल्या हेराची आतां यावयाची वेळ झाली आहे.

आफ०-गोपिनाथपंत यदि बखत आपना जासूद आजायगा जद सब खबर मालूम होजायगी फेर उनकी तरतूद देखलेंउंगा.

गोपि०- बरें आहे.

(इतक्यांत जासूद प्रवेश करितो.)

जासू०-(मुजरा करून.) महाराज, सातान्यास शिवाजी राहण्यास जाऊन त्यांनीं आपला तोरणा किल्ला घेतला तसेच जावळी खोऱ्यास जाऊन तेथून आपल्या मुलूखांत कच्या सीमणा कमाविसदार [illegible] देत ठेवून आपले ठाणें त्याणें बसविलें यावर आपल्यास फाय अधीक बंदोबस्त करावयाचा असेल तसा करावा.

आफ० - गोपिनाथपंत ये क्या कहता है सो सुन लेना और

मराठे नेतो बहोत धूम मचाई है.

गोप॰- खानसाहेब, आतांत्याची उपेक्षा करूंनये कारण जों पर्यंत शत्रूचें प्राबल्य झालें नाहीं, तोंच त्याचा नाश करावा असी न्यायाची रीत आहे. आतां अगोदर साताऱ्यास जाऊन किल्ला घेतला पाहिजे. सर्व कांहीं आपलें कार्य साधणार आहे. जरकरितां उशीर केला तर कांहींच व्हावयाचें नाहीं म्हणून म्हणतों आणखीं कांहीं नाहीं.

अफ॰- सुनो गोपिनाथपंत अबिजाके दुष्मनको कतल करताहूं चलो.

गोपि॰- हा मीं घोड्यावर बसलों पहा.

अफ॰- बहुत अच्छा है. असें म्हणून दोघेनिघूनजातात.

प्रवेश ४ था.

पात्रें.

शिवाजी, तानाजी, बाजी, गोपिनाथ पंत, आणि अफझुलखान.



गोपि॰- खानसाहेब आपण सरकारचा हुकूम घेऊन विजापुराहून साताऱ्यास येऊन पोंहोंचलों, आतां आपण या ठिकाणीं संगमावर आपले डेरे राहुट्या देऊन छावणीकरून राहण्याचें कारण म्हणजे झालें, व मी एकटा जाऊन शि-

डे पाहून) ... नो बुवा कसें काय शत्रु तमची भेट घ्यावयास आले आहेत तर आपल्याकडील सर्व सिद्धता आहेना- आपले हेटकरी मावळे लोक आणि भांडारी आहेत- त्यास वीस नीट- व्यवस्थेशीर सांगून ठेवावें-सर्व सामान सुमान नीट व्यवस्थे- शीर ठेवावें- ह्मणजे झालें-

तानाο- सरकार त्या नोडग्याचा काय बिसाद आहे एका झ पाट्या सरसी चुराडा करून टाकू बगता काय? कायेसाजी पंत आपले ह्मणणं काय हाय- इजापुराहून आफझूलखान मून एक सरदार आलाया आन पगा त्यो त्या माहुलीवर छावणी करून दोन चार दिवस झाले- मून दामाजी पंत बी ह्मणत्यात सफजल कीं नाहीं-

येसाο- आमचे मावळे एकदां खवळले कीं त्या मुसलमानाची खातरी झालीच पगा-

बाο- कायराव ह्मणता हा नो उगा आला कीं त्यासीं बदाडतो मंग अस ह्मणणार नाहीं कीं असें तसं भा- या पपाचसें रामोसी कोळी विचार साहास हाय गोफन गुंडे सोडयी भडा भड मारून त्येचा परान घेईन कधींबी सोडणार नाहीं इचारता काय आ नपुसता काय-

शिवाο- कां दामाजी पंत आपल्या मंडळींची कडीकोट तयारी आहे आता शत्रू जरी आला की त्याचा समाचार घेण्यास कांहीं हरकत नाहीं का तानाजी मीं ह्मणतो हें खरें आहेना-

तानाο- सरकार आपण जें ह्मणतां तें समदें खरें- आहे त्यास दो रेसभर कमती नाहीं (इतक्यांत गोपिनाथ पंत शिवाजीची भेट करण्या करितां येतो असें पाहून-)

भालο- दौलत जादा मेहेरबान सलामत निगा रखो-

शिवाο- भालदार काय आहे-

शिवाजीच्या मुत्सदीस भेटून काय हकीगत आहे ती पाहातों

अफ०–गोपिनाथपंत बडे जुगतीसें जाके शिवाजी की खुलाकत लेना और शिवाजी क्या कहता हैं सो सुन लेना फेर क्या करना है सो देखलेंगे.

गोपिना०– बहुत उत्तम आहे. आपण सांगितल्याप्रमाणें माहुलीवर छापा घातल्यास हुकूम देऊन मी किल्यावर त्यास भेटण्याकरीतां जातों.

अफ०– बहुत अच्छा हैं (असें म्हणूनि दोघे जातात.)

(पडदा पडतो.)

शिवा०– तानाजी मालुसरा, बाजी फसलकर, येसाजी कंक, आणि दामाजी पंत असे बसले असतां पडदा उघडतो.

माल०–दौलतजादा मेहेरबान सलाम अस्ते निगा रखो महाराज.

शिवा०– कां दामाजी पंत आपलें घोरणाबरेंच चाललें आहे ना त्या मध्यें तर कांहीं कमी ज्यास्त नसेलच असो.

ताना०– कमी ज्यास्ती म्हणावयासारखें आहे असें नाहीं परंतु काळरोजी हेरानीं अशी बातमी आणिली आहे कीं, विजापुरच्या सरकारानी अफझुलखान नावाचे सरदारावरोबर बरीच लढाई फौज देऊन रवाना केले आहेत व तो सरदार परवांचे दिवशीं माहुली मुकामीं येऊन पोंहोचला. याप्रमाणें हे सांगतात तर या कामाची पुढें कोण कोणत्या प्रकारची व्यवस्था करावयाची आहे त्याविषयीं जसी सरकारची आज्ञा होईल त्याप्रमाणें करण्यांत येईल.

शि०–कांहो दामाजीपंत त्या मुसलमानानें अशी मजबीज केली आहे काय तरीं आपल्याला दीपूण त्याचा पराभव करण्याकरितां कांहींतरी तजवीज केलीच पाहिजे. खरें किंवा नाहीं कां गोपिनाथपंत बोलत को नाहीं (आपल्या सरदार मंडळीक

भाल० - महाराज विजापुराहून अफझूल खान सरदार आले आहेत त्यांचे वकील गोपिनाथ पंत हे आपली भेट घेण्या करितां आले आहेत.

शिवा० - ठीक आहे दामाजीपंत अगोदर तुह्मी त्यास सामोरे जाऊन सनमानाने आणा.

दामा० - (हात जोडून) आज्ञा महाराज असे ह्मणून त्यास घेऊन येतो.

गोपि० - (मुजरा करून) कां शिवाजी आपण आमच्या सरकारचे सरदार असून त्यांच्या राज्यांत बखेडा करितां तेव्हां असें कांहीं करूं नये. कारण आपले तीर्थरूप शाहाजी भोंसले हुजुरांत कामगिरीवर आहेत त्यांजवर कांहीं लक्ष द्या. आतां ह्यास जास्त बोलणें नकोच.

शिवा० - गोपिनाथपंत आह्मी सरकारचे तावेदार आहोंच तेव्हां अशी गोष्ट आमच्या हातून व्हावयाचीच नाहीं आह्मी काय " ताटा खालचें मांजर " ज्या प्रमाणें आपले सरकार आह्मास ठेवतील त्या प्रमाणें आह्मीं राहावें हाच आमचा धर्म आणि त्यांत ही कशाला तयानिं बखेडा पाहिजे.

गोपी० - अहो शिवाजीराव अहो दरबारांत प्रति दिवशीं शिवाजीनें आज तोरणा किल्ला घेतला कोणी ह्मणतात वाईप्रांतावर स्वारी केली कोणी ह्मणतात कीं शिवाजीनें मावळे लोक पुष्कळ ठेविले या प्रमाणें आपल्याबद्दलच्या कागाळ्या येतात. आणि त्यासाठीं कोणी आपणा मला असें बोलतां तर ह्यामध्यें खरेखोटें कितपत आहे ह्याचा विचार आपणच करावा

शिवा० - कांहो गोपिनाथ पंत आपण ह्मणतां हें सर्व खरेंच परंतु बंडावा करणें, तोरणा किल्ला घेणें हें काम काय लहान-

सहान कींकाय? अहो तुम्हीं असा विच्यार कराकीं तुमच्या येथें माझे तिर्थरुप नोकर आहेत आणि त्यांचा मी मुलगा मजपाशीं होकशाचें सैन्य नी कश्याचें कायबंडावा करण्या ला पैसा तर पाहिजे कीं त्या चुलीपासल्या भाकऱ्या करण्याचें काम आहे. आणि आम्हीं मुळचे डोंगरी आमचें काम काय तर इकडचें तिकडे नी तिकडचें इकडे फिरावें हेंच आम्हाला युध्द करण्याला सामान काय लागतें व युध्द कसें करावें याची माहितीतर मुळीच नाहीं आणि जर आम्हांवर तुम्हीं असें भलतेंच कुभांड घेऊन लागले तर ह्या आमची कांहीं मनाई नाहीं·

गोपि०— तें आपलें मीं सर्व म्हणणें कबूल केलें परंतु असें हलकटसारखें काय करणें हें आपल्यासारख्यास योग्य आहे असें मला वाटत नाहीं·

शिवा०— (दामाजीपंतास जवळ बोलाऊन त्याचे कानांत) अहो दामाजी पंत आपण ज्या साठीं काम आरंभिलें आहे तो सर्व उद्देश उघड करून एकवेळ गोपिनाथ पंतास सांगवा गोपिनाथपंत तुम्हीं जर आम्हास मदत कराल तर मीं तुम्हांस ही धेरगांवची सनद करून देईन तर आपण अफजुलखानास कांहीं तरी सांगून तो तेथें बिनशस्त्रानें व बिनसैन्यानें येईल असें करा म्हणजे आपलें कार्य झालेंच असें समजा हें कार्य आपलें सर्वां करितांच करितों आहें असें आपण पक्कें समजावें यांत पुण्य होणारें आहे. असें समजा कारण ह्या मुसलमानीं राज्यांत गोब्राम्हणाचा फारच नाश होत चालला आहे करितां त्यांत सारासार विच्यार करून जें करणें तें करावें·

गो०— हं एकून आंतली मसलत अशी आहे काय मला काय माहीत असा मह्राराज जें आपण करितां तें सर्व बरोबरच आहे·

दा०— गोपिनाथपंत आतां तुम्हांस ज्यास्त बोलणें नको

आपणास हिंदुधर्माचा अभिमान असेल तर या दुष्टयवना-
ची नोकरी सोडुन आमच्या मताप्रमाणें वागाल.

गोपिना०- कांहो दामाजीपंत तुम्ही म्हणतां तें सर्व खरें
पण अगोदर त्यांत आमचा प्रपंच साधून परमार्थाचा ला-
भ घडेल अशी कांहीं तजवीज होत असेल तर पहा नाहीं तर
उगीच वंध्या मैथुन या प्रमाणें नव्हावें.

दामाजी०- अहो पंत तुम्ही त्याविषयीं कांहीं काळजी-
करूं नको पाहिल्यानेच सरकारानें सांगितलें कीं तुम्हांसही
वेरगावची सनद करून देतों मग काय मात्र तुम्ही मुसलमा-
नाची नोकरी सोडून द्यावी.

गोपिना०- अशीजर सरकारची मर्जी आहे तर माझ्या
कडुन सिध्दताच आहे. असें समजा.

दामाजी०- आमच्या म्हणण्यास आपण कबूल झा-
लां येवढ्यानेच आम्हीं फारच संतोषित झालों.

गोपिना०- बहूत उत्तम आहे बरें सरकार आता म-
ला आज्ञा व्हावी.

शिवाजी०- आतां आपण आज्ञा मागतां तर मजक-
डून ही आज्ञा आहेच पण पुढें तिकडे गेल्यावर काय का-
य त्यांस सांगणार.

गोपिना०- सरकार आतां त्या अफझलखानास अ-
सें सांगतों कीं शिवाजी हा आपले प्रताप शस्त्रास्त्रें पाहू
न त्यास फारच भय वाटतें असा बहाणा करून त्यास ए-
कटाच विनहत्यारें आपणास भेटावयास येण्यास सांगतों
म्हणजे झालें ना त्याच्यावर तुम्हांस जें करणें असेल तें करा.

शि०- पंतसाहेब या प्रमाणें तजवीज करून या ठिकाणीं घे
ऊन आलांत कीं त्याचा आम्हीं चांगलाच समाचार घेतों.
असा समाचार घेतां कीं बादशहास जाऊन सांगण्यास
न कोणी ठेवणार नाहीं.

गोपी०- हें आपलें संभाषण ऐकून मनाचें समाधानच झालें बरें तर आपल्याकडील सर्वसिद्धता करून ठेवावी. आतां मीं त्याचेकडे जाऊन असाच घाट करितों (असें ह्मणून निघून जातो.)

शिवा०- कांदामाजीपंत हें आज मोठें अरिष्टच आलें होतें पण श्रीजगदंबेच्या प्रसादानें सर्व काम तडीस जाणारें आहे. कां नानाजी बुवा बाजीराव कसें काय आह्मीं जो घाट केला आहे तो बरा आहेना. एक वार तो आपल्या सपाट्यांत आलाकीं यवनजीचीचांगलीच चांदीकरतां येईल.

येसा० नानाजी बाजी आमचें बी मत असेंच आहे.

शिवा०- आतां तो अफझुलखान माझ्या भेटीस येईल तो बिनहत्यारी येणार आहे तेव्हां तुह्मी आपल्यालेंकावर हल्ला करावा हर हर महादेव असा शब्द करा ह्मणजे मीं तितक्या संधीस आलेल्या सरदारास चांगलीच भेट देईन चला जातों मीं आतां देवीच्या दर्शनास.

भाल०- कचेरी बरखास्त (असें ह्मणून सर्व निघूनजातात)

प्रवेश ५ वा.

(स्थल माहुलीची छावणी.)

पात्रें

(अफझूलखान सरदार गोपिनाथपंत.

वकील रहिम शिपाई.



अफ०—(आपल्याशीं) अब क्या करना, गोपिनाथपंत शिवाजीके तरफ मिलनेकेवास्ते गयेहैं. लेकिन आबीतक आयानहीं दुष्मन् छातीपर खडाहैं उसका कुछ भरोसा रखना नहीं (उघड) बाहेर कोनहैं.

रहि०—सरकार मैं रहीम हैं क्या हुकम होताहैं.

अफ०—रहिम गोपिनाथपंत उदर आयाकीं नहीं उसका तलास करो.

रहि०—बहोत अच्छाहैं (असें ह्मणून बाहेर जातो आणि पाहून) खाविंद पंडित तो आबीतक आया नहीं लेकिन एक हलकारा आके दरवाजेपर खडाहैं वो कहता है कीं, गोपिनाथपंत शिवाजीकूं मिलकर आये हैं.

अफ०—बहोत अच्छाहैं जाके लेकर आवो.

रहि०—हां साहेब (असें ह्मणून त्यास घेऊन येतो.)

गोपि०—(वंदकी) कालन्, खानसाहेब आपल्या आज्ञेप्रमाणें शिवाजीकडे जाऊन त्यास कळविलें आहे.

अफ०—अच्छा फेर क्या हुवा.

गोपि०-खाविंद शिवाजी आपणास फार भितो क
एकटे आपण बिन हत्यार भेटण्यास यावें असें त्या
पापी आहे, म्हणून आपणास सुचवितों कीं कोणाच्या
युक्तीनें धरिला पाहिजे.

अफझु०-मेरेको शिवाजी मरगटा डरता हैं येबी
हैं अब ऐसें करेंगे (असें म्हणून त्याचे कांहीं कानांत

गोपिना०-खानसाहेब आता मात्र विलंब करूं नये
त्या फौजेची सिद्धता करून चालावेंच.

अफझु०-बहुत अच्छा हैं हम तो तयार हैं.

(असें म्हणून फौजेसहा घेऊन जातात.)

प्रवेश ६ वा

(स्थळ जिजाबाईचा महाल)

पात्रें.

शिवाजी, जिजाबाई आणि मोगरी दासी.



शिवाजी०– (आपल्याशींच) अफजूलखान जरी आलातरीं त्याचा वकील गोपिनाथपंत आपलासा करून ठेविला आहे आतां त्यासबिन हत्यारी भेटण्याचे निमित्यानें येथें आणून त्याचे पोटांत वाघनखें खोवून प्राण घेतों मीतर आपल्या प्राणाची आशा त्यावेळी नाहीं• कारण आपल्या धर्माची स्थापना होऊन गोब्राम्हणाचें रक्षण झालें पाहिजे (उघड) आतां अगोदर आई साहेबांचें दर्शन घेऊन नंतर मग जें काय करणें तें करावें

(असें म्हणून जिजाबाई साहेबांचे महालांत जातो•)

(जिजाबाई मंचकावर बसली असतां पडदा पडतो)

जिजाबाई०– कोण आहे गे दासी•

मोगरी०– (हात जोडून•) जी बाई साहेब मी मोगरी हाजीर•

जिजा०– बरें कालपासून शिवाजी माझे कडे आला नाहीं अशा कोणच्या गडबडींत आहे• कोण जाणे पण जर कारितां एकदा पण मी त्याला पाहिलें नाहीं तर मला चैन पडत नाहीं आतां अगोदर जाऊन तो कोठें आहे याचा शोध करून ये बरें•

मोगरी०–जी बाईसाब आतांच बघून सेनी येतें बगा (असें म्हणून निघून जाते आणि शिवाजी तिला मार्गांत भेटतो) सरकार चलाकी आई साहेब बहारयातीं•

शिवाजी०– कोण मोगरी हा पहा मी तिकडेच यावयास निघालों तूं पुढें जाऊन आई साहेबाला मीं आलों म्हणून वरदी दे•

मो०– लई बेस (असें म्हणून पु• जा• कळवितें•) इतक्यांत शि• म• क•

शिवाजी०– पलंग चौकीचे पाहाऱ्यावर कोण आहे•

मोगरी०– मीं मोगरी आहें सरकार•

शि०–मोगरी अगोदर जाऊन आई साहेबांला जाऊन सांग कीं

मीं आलों आहें ह्मणून

भोग०- जी सरकार (असें ह्मणून आंत जाऊन येते. इतक्यांत शिवाजी प्रवेश करितो.

जिजा०- (शिवाजीस पाहून संतोषानें) बाबा आलास रे अरे शिवबा जो तूं मला पूर्वी एक क्षण सुद्धां विसंबत नव्हतास नि आतां दोन दोन दिवस तुझें मुखकमल सुद्धां माझे दृष्टीस पडत नाहीं.

शिवा०- (वंदन करून) आई साहेब कालकिनें मीं थोडासा गडबडींत असल्या कारणानें आपलें दर्शन घेण्यास चुकलों. याची माफी असावी.

जिजा०- शिवबा असें कोणचें बरें गडबडीचें काम होतें.

शिवा०- आई फारसें ह्मणावया सारखें होतें असें कांहीं नाहीं. परंतु आमच्या कडून कांहीं मुडाषा चाललेला आहे त्याचे वरून मुसलमान याचेमनांत फार वैमनस्य वाढत चाललें आहे. त्याचप्रमाणें विजापूर सरकारचे दरबारांतून अफजूल खान सरकार फौज घेऊन आला आहे तरी त्याचे भेटीस जावयाचें या करितां मीं आई साहेबांच्या भेटीस आलों आहें. जर करितां आई साहेबांची आज्ञा झाली तर आतांच शत्रूचा समाचार घेतों बघा.

जिजा०- बरें शिवबा आपला काळ प्रतिकूळ आहे आणि तूं अशी खटपट करितोस त्या योगानें आपल्यास व तिकडे (विजापूरास शाहाजी बादशाहाचे पदरीं असल्या कारणानें) दुःख मनांत आघालें ह्मणजे कांहींच चैन पडत नाहीं. (असें ह्मणून डोळ्यास पाणी आणितें.)

शिवा०- (आईला दुःख झालें पाहून) आई साहेब आपण कांहीं एक मनांत आणूं नये बाबा साहेबांना त्या मुसलमानां

नीं दुःख देण्याचें मनांत आणलें आहे ह्मणूनच त्यांचा सभा चार चांगलाच घेतों दुसरें आणखी कांहीं नाहीं.

जिजा०- शिवबा तूं मोठा शाहाणा आहेस मीं तुला सांगावें असें नाहीं माझ्या बोलण्या कडे लक्ष देऊन आपलें स्वहित होईल असें कर ह्मणजे झालें.

शिवा०- आई साहेब आपल्या ह्मणण्या प्रमाणेंच करितों.

(असें ह्मणून जावयास निघतो.

जिजा०- (इतक्यांत स्मरण झालें सें करून) अरे शिवबा, इकडे येऊन जा, तुलाजें रहस्य सांगावयाचें तें तर मा सगळेंच विसरून गेलें, बाबा पहिल्यानें भवानी आईचें दर्शन घेऊन मग आपले समर्थ गुरू रामदास स्वामी यांची भेट घेऊन तसेंच तूं आपल्या महालांत जाऊन आपल्या राणीस भेट ह्मणजे झालें या कामांत मात्र विसरूं नको.

(असें ह्मणून निघून जातात)

पडदा पडतो.

प्रवेश ७ वा.

(स्थळ सकवारबाईचा महाल.

पात्रें:- शिवाजी, सकवारबाई, (शिवाजीची स्त्री) लवंगी दासी.



(सकवार आई आपल्या माहालात बसले असतां पडदा उचलतो)

सकवार०- कोण आहेगे दासी?

लवंगी०- (मोठ्या थावरेपणानें) जी बाई साहेब मी हाय ना लवंगी.

सकवार०- लवंगे तुला काल सांगितलें होतें कीं हिराबागें त जाऊन पुष्पशय्ये करितां सुगंधित नाना प्रकारचीं पुष्पें घे ऊन ये म्हणून त्याचें काय झालें.

लवंगी०- आपली आज्ञा झाली परमोणेंच व्हावें लाग लीच बाग माधिं जाऊन लागलीच फुलें आनलिंत आन रख माजी रविजमत गाराजवळ दिल्याती.

सकवार०- लवंगे तूं पुष्पें आणून रखमाजी जवळ दिलीं पण त्याणें अद्याप पुष्पांची शय्या केली नाहीं तर त्यास ल वकर घेऊन ये.

लवंगी०- लई बेस हाय (असें म्हणून त्यास घेऊन येते)

रखमाजी०- (मुजरा करून) सरकार ही पहा फुलांची का वड गड्याच्या खांद्यावर देऊन आणिली आहे जशी आज्ञा होईल त्याप्रमाणें करितों.

सकवार०- रख माजी या फुलांची शय्या तयार करून ठेव.

रखमाजी०- आज्ञासरकार (असें म्हणून पुष्पांची शय्या करून ठेवितो) बहुत करून सरकारची यावयाची वेळा झाली आहे.

सरकार०- लवंगे तूं आतां दरवाज्यावर जाऊन बैस आणि सरकार आल्यावर लागलीच मला वर दीदे.

लव०- बाईसाहेब लई बेस (असें म्हणून निद्रा) इतक्यांत शिवा० प्र० करितो) **शि०**- जनानखान्याच्या दरवाज्यावर कोण आहे.

लवंगी०- जी सरकार, मी लवंगी हाय.

शिवा०- आंत जाऊन मीं आलों आहें म्हणून वरदी दे.

तुबंगी०- बरें जी सरकार (असें म्हणून आंत जाऊन येते)

शिवाजी०- (महालांत जाऊन मंचकावर बसतो.)

सकवार०- (लाजून मर्यादेनें एका बाजूस उभी राहते.)

शिवाजी०- सरकार, आतां का असेंच उभें राहावयाचें आहे काय? माझे पाय दुखतात. इकडे येऊन सेजारीं बसा म्हणजे समाधान होईल.

सकवार०- सरकारच्या आज्ञेबाहेर का मीं आहें, ही पहा मीं आलें मला तरी कुठे चैन पडतें (असें म्हणून अंकावर जाऊन बसते.)

शिवाजी०- कां महाराज तबियत बराबर आहेना.

सकवार०- सरकारची पूर्ण दृष्टि या दासीवर असली म्हणजे या दासीस काय कमी आहे, पण बाई आज आपली मर्जी असी चंचल कांबरें दिसते. मोहिमेवर का कोठें जावयाचें आहे.

शिवाजी०- होय सरकार, जावयाचें आहे तर गेल्या शिवाय सुटका तरी कशी होते म्हणूनच आज्ञा घ्यावयास आलों. आणखीं कांहीं नाहीं.

सकवार०- त्याचें नाव तर मला समजलें पाहिजे. म्हणून काळजी करितें मी आपल्या चरणसेवेंत सिध्दच आहें.

शिवाजी०- जर तुमची ऐकण्याची इच्छा असेल तर सांगतों आपल्याकडून कांहीं धामधूम देशांत चालली आहे म्हणून विजापुरच्या बादशहानें अफझूलखान म्हणून एक सरदार पाठविला आहे, त्याची भेट घ्यावयाकरितां जातों आणखीं कांहीं नाहीं.

सकवार०- मला सरकारांनी असा वेळेंनीं करणें आहे कीं, आ-

पळ्या प्रकृतीस जपून जें काम होईल तें करा म्हणजे झा ले.

शिवा० - त्याच्या विषयीं तूं कांहीं काळजी करूं नको. जग दंबेच्या कृपें करून सर्व संकटांतून पार पडून तुला भेट- ण्या करितां लवकरच येतों.

सक० - बरें आहे मीं आपणास सांगितलें आहे त्याची मा त्र आठवण ठेवा. (असें म्हणून गोविंद विडा देते.)

शिवा० - (आलिंगन देतो)आतां तूं स्वस्थ रहा (जातो.)

सक० - लवंगे मला तुळशीची पूजा करावयाची आहे ती कडे चल.

लवं० - लइबेस हाय (निघून जातात.)

(नंतर पडदा पडतो.)

प्रवेश ८ वा.

(स्थळ देवीचें मंदीर.

पात्रें

शिवाजी व पुजारी.



(पुजारी देवीचें द्वारउघडून पूजा करीत आहे इतक्यांत शिवाजी देवीचें दर्शन घ्यावयास प्रवेश करितो.)

शिवा०- मंदिरांत कोण आहे.

पुजारीः- महाराज मी रामाण्णा आहें. आइसाहेबांची पूजाकरून मंगलार्तीच्या तजविजींत आहें. (आरती करूं लागतो.)

आरती देवीची.

॥ जयदेवी जयदेवी, भगवतिजय अंबे ॥ आदीमाये सुभगे तारीजगदंबे ॥ धृ० ॥ तुजविण संसारी या अज कवण ॥ तारी अज कवण ॥ श्रमित झालो माते रक्षी येऊन ॥ जयदेवी जयदेवी जय० ॥ १ ॥ महिषासुर जगतीवर मत्त बहू झाला ॥ मत्त बहू झाला ॥ सुर ?र तारायातें अवतार धरिला ॥ जयदे० ॥ २ ॥ ब्रह्माविष्णूनमिती पद पंकजलेशा ॥ पद पंकजलेशा ॥ दास नरवाराम ह्मणे वारी भव कुंशा ॥ जयदेवी जयदेवी भगवति जय अंबे ॥ आदी० ॥ ३ ॥ ॥

(पुष्पांजली करितां शिवाजीचे हातांत फुलें देतो.)

शिवा० -(तीं फुलें देवीस वाहून स्तवन करितो.)

॥ पद ॥

(चाल पंचतुंड नररुंड मालधर.)

॥ सुरवर नर मुनि असुर सेविती चरण कमळीं तुज जगदंबे ॥ शाम मनोहर नारायणिगे इशानीये जगदंबे ॥ धृ० ॥ तुजविण कवणा शरण जाउं मी रक्षील लज्जा कवण जनीं ॥ ऐसें वाटते ह्मणुन दिवसानिशि भावें लागलों तव चरणीं ॥ सुर० ॥ १ ॥ यातायाती करितां श्रमलों मानसिं भ्रमलों श्रीमाते ॥ काय करूं मज चैन पडेना पाहे सदोदित स्वार्थीतें ॥ सुरव० ॥ २ ॥ ब्रह्मादिक अमरेंद्रा हि स्तवि तीकरुणाशाली जगमाये ॥ कूर्म दृष्टेनें पालन करिंगे संसारीं मन न्च धाये ॥ ३ ॥ ॥

सखारामझणे जगज्जननी पद चिंतन करितां यश आहे॥ इह पर साधन सकल साधुनी पावे मोक्षपद लवलाहे ॥ सुर वर नर मुनि० ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

(असें स्तवन करितांच देवी प्रसन्न होते.)

देवीः - बालका त्वां ज्या कार्यास आरंभ केला आहेस तें तुझें कार्य निर्विघ्नपणें तडीस जाईल. (असें म्हणून आपले हातांतील तरवार शिवाजीस देते.)

शिवाजी- (आनंदानें प्रसादरूपी तरवार घेऊन) हे जगज्जननी कालिके तुझ्या कृपें करून या बालकाचे हेतू पूर्ण होवोत हीच इच्छा आहे (वंदन करून निघून जातो.)

पुजारी- (देवीस महा नैवेद्य समर्पण करून) आतां आपलें सर्व काम तर झालें. फुलें, तुळशी, दुर्वा, आणावयास जावयाचें आहे तर तिकडे जावें.

(निघून जातो.)

(पडदा पडतो.)

प्रवेश १ ला.

(स्थळ सज्जनगड.)

पात्रें.

(शिवाजी रामदासस्वामी.)



शिवा०-(भवानी आईचा प्रसाद होऊन तरही तरवार मि-
ळाली आहे आतां कांहीं हरकत नाहीं· आतां तेवढी गुरुम
हाराजांची भेट झाली ह्मणजे आपलें काम कलेंच झालें·
समजा· (स्मरण केल्या सारखें करून) समजलों सम
र्थ रामदास स्वामी बहूत करून सज्जनगडावरच असतील-
कारण काल्च ते तिकडे गेल्याची बातमी आली होती तर गडा
वरच जावें ह्मणजे दर्शन लाभ होईल· (गडावर जातो·)
(शिवाजी गडावर आला असतां रामदास स्वामी पर्ण
कुटिकेंतून मनाचे श्लोक ह्मणत बाहेर येतात·)

॥ श्लोक ॥

समर्थाचिया सेवका वक्र पाहे ॥ असा सर्व भूमंडळीं-
कोण आहे ॥ जयाची लिळा वर्णिती लोक तीन्ही ॥ नुपे
क्षी कदां रामदासाभिमानी ॥१॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥
(असा श्लोक ह्मणत समर्थ बाहेर संचार करीत आहेत इ
तक्यांत शिवाजी पुढें येऊन वंदन करितो·)

शिवा०- (वंदन करून) महाराज आपल्या कृपें करूनया दासाचे सर्व हेतू परिपूर्ण होतात परंतु सांप्रत विजापुरच्या दरबारांतून अफझुलखान ह्मणून एक सरदार माझ्यावर सैन्य देवून पाठविला आहे तो मला भेटण्यास येऊन धरूनन्यावें अशा बेतांत आहे करितां महाराज या दासास त्या संकटांतून मुक्त करावें.

रामदास- श्लोक-

समर्थाचियासेवकावक्रपाहे॥ असासर्वभूमंडळींकोपाआहे॥जयाचीलिळावर्णितीलोकतीन्ही॥नुपेक्षीकदारामदासाभिमानी॥१॥जयजयरघुवीरसमर्थ॥

शिवबा तूं कांहीं काळजी करूं नको. याभुमंडळावर समर्थाच्यासेवकास वक्र पाहाणारा कोण आहे! सर्व संकटांतून मुक्त करणारा सिताराम समर्थ आहे. आतां तूं आपल्या-कार्यास गमनकर.

शिवा०- (हातजोडून) आज्ञामहाराज (निघूनजातो .)

(पडदा पडतो.)

प्रवेश १० वा.

(स्थळ किल्याचें मैदान.)

पात्रें

शिवाजी, तानाजी मालुसरा, बाजी फसलकर, येसाजी कंक, दामाजी पंत व इतर मावळे वगैरे



शिवा०-(संतोषानें) कां तानाजीराव कसा काय रंग आहे आपल्या कडील मावळे, हेटकरी; भंडारी, कोळी रामोशी, या लोकांची तयारी कशी काय आहे.

ताना०-सरकार आपले हुकुमा परमान सर्व तयारी करून ठेविली आपल्या हुकुमाचीच देरी आहे. याशिवाय दुसरें कांहीं-नाहीं.

बाजी-सरकारत्या अफझुलखानाचें काय झालें तो भेटीस-येणार तरी कधीं तें समजलें ह्मणजे तशी तरतूद करण्या-स ठीक पडेल.

शिवा०-कंक त्याचा असा विचार आहे कीं, गोपिनाथपंत यांचे मार्फत अफझूलखानास एकांतीं बोलावून कांहीं मसलत-करण्याचे निमित्यानें चार गोष्टी बोलण्याचे गडबडींत त्याचे पोटांत वाघनखें खुपसून त्याचा प्राण घेतों ह्मणजे झालें कां.

ताना०-सरकार वेस मसलत काढलिया आपरमान आपल्या कडून तयारी झाली असेलच.

दामा०-सरकार गोपिनाथ पंता बरोबर तो अफझुलखान आपल्या भेटीस येईल त्यावेळेस आपण असें ह्मणावें कीं सरदारतो

कांचे शस्त्राचे देखावे पाहिले ह्मणजे मला फार भीती वाटते-कारण आम्हीं डोंगरी लोक असल्या कारणानें तो केवळ बाऊच आहे कीं काअल्या प्रमाणें होतें-याप्रमाणें बाहाणा करून आपण गुप्तरीतीनें आपल्या शस्त्रांची सिद्धता नीट व्यवस्थेशीर ठेवावी असें केल्यानें आपला कार्य भाग लवकरच होणारा आहे. यांत कांहीं संशय नाहीं.

शिवा०-दिवाणजी तुमच्या ह्मणण्याप्रमाणेंच सर्व तजवीज केली आहे-त्याजविषयीं कांहीं काळजी करूं नये. आपले सरदारानींमात्र मावळे लोक जागजागीं गुप्तपणें ठेवून त्यांचे बद्दल चांगली खबरदारी ठेवावी. जर कदाचित प्रसंग पडलाच तर एकदम हल्ला करावयास बरें.

ताना०-सरकार हें काय आह्मांस नित्या गोष्टी सांगायास निनग पहिलीच आपल्या ह्मणण्याप्रमाणें समदी तयारी करून शनी ठेविलिया.

दामा०-अहो मालुसरे तो पहा आपला गुप्त हेर आला आहे तो असें सांगतो कीं गोपिनाथ पंतास बरोबर घेऊन अफझुलखान जवळचे माळावर आला आहे. बहूत करून या ठिकाणीं यावयाची संधीच आहे.

शिवा०-ठीक आहे आतां आपण किल्याचे तटावर जाऊन पाहूंया ह्मणजे तो कोणत्या वाटेनें आला आहे हें समजेल.

ताना०-चलातर (असें ह्मणून सर्व निघून जातात.)

प्रवेश ११ वा.

(स्थळ किल्यांतील मैदानातील तंबू.)

पात्रें.

शिवाजी, तानाजी, गोपिनाथपंत, दामाजीपंत. अफझुलखान.



गोपि०-(अफझुलखान) खाविंद नो पहा शिवाजी, दामोदरपंत आ-
णि तानाजी हे आपल्या समोर आले आहेत.

अफ०-क्यों गोपिनाथपंत येक्या शिवाजी है हमको देखके बहोत डर-
ता है लेकिन उसको समजा देवो

गोपि०-खाविंद शिवाजी ह्या काराभिऱ्यास्स भावाचा आहे करितां आपण
तंबूत शस्त्र बांधून जावें. आपल्या बरोबर मी ही येतों दुसरें कोणी न को

अफ०-बहोत अच्छा है (असें ह्मणून भेटावयास जातो.)

शिवा०-कां गोपिनाथपंत आपल्या हुकमाप्रमाणें तयारी केली ख-
खान साहेबांनां पाहून मला फार भीती वाटते.

गोपि०-शिवाजीराव आपण खानसाहेबाची भेट घेऊन जें बोलणें अ-
सेल तें बोलावें.

शिवा०-गोपिनाथपंत आपण खानसाहेब यांच्या भेटीचा योग आणि
लात नाहीं पेक्षां असा व्हावयाचा नाहीं

गो०-ठीक आहे (खानसाहेबास) साहेब चला तो शिवाजी आले आहेत.

अ०-शिवाजी जवळ जावयास येतो व शिवाजी त्याजला भेटण्याच्या निमि
त्तानें येऊन त्याच्या पोटांत वाघनखें खोंविनो (धक्क) दगा झाहे या अल्ला
रहीम सुलतान असें ह्मणून धायाळ पडतो) व शिवाजी, अफजूलखान घा
याळ पडलेला पाहून त्याचें बिचवा यानावाचें शस्त्र सोडून घेऊन त्याचा
प्राण घेतो नंतर पडदा पडतो.)

प्रवेश १२ वा.

(स्थळ सातान्याचा किल्ला.)

पात्रें:-शिवाजी, तानाजी, दामाजीपंत व गोपिनाथपंत.



गोपि०-सरकार आपल्या ह्मणण्या प्रमाणें खानाचा तर नाश झाला आतां आपण सुखानें नांदा.

शिवा०-गोपिनाथपंत ही सर्व जगदंबेची कृपा समजली पाहिजे.

ताना०-कसें काय दामाजीपंत आपले सरकारचा समंदें काम तडीस गेलें आतां बेस झालेंना.

शि०-दामोदरपंत आतां अगोदर या गोपिनाथपंतास हिरे गांवची सनद करून द्या ह्मणजे झालें.

दामा०- (आज्ञेप्रमाणें सनद लिहून आणतो.) महाराज याचेवर शिक्का मोर्तब करा.

शिवा०- ठीक आहे (असे ह्मणून त्या सनदेवर शिक्का मोर्तब करितो. गोपिनाथपंत ही घ्या सनद आली या मराठ्याची गादी सारखा. ह्मणजे झालें.

गोपि० मुजरा करून.) आज्ञा सरकार (असें ह्मणून खालीं बसतो.)

दामा०-सर्वांस पानसुपारी देऊन सर्वांचा सन्मान करितात.)

(सर्व विधी आटपल्यावर सर्वजण निघून जातात.)

समाप्त.